

Dönem : 1
Toplantı : 4

CUMHURİYET SENATOSU S. Sayısı : 543

Seçimlerle ilgili kanunların bâzı hükümlerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısının M. Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet komisyonu raporu (M. Meclisi 1/773; C. Senatosu 1/496)

(M. Meclisi S. Sayısı : 797 ve 797 ye ek)

Millet Meclisi
Genel Sekreterliği
Kanunlar Müdürlüğü
Sayı : 10266 - 58738

23 . 1 . 1965

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Millet Meclisinin 22 . 1 . 1965 tarihli 44 ncü Birleşiminde öncelik ve ivedilikle görüşülerek işari oyla kabul edilen, seçimlerle ilgili kanunların bâzı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı dosyası ile birlikte sunulmuştur.

Saygılarımla.

Millet Meclisi Başkanı
Fuad Sirmen

Not : Bu tasarı 4 . 1 . 1965 tarihinde Başkanlıkça ilk komisyona havale edilmiş ve Genel Kurulun 20, 21, 22 . 1 . 1965 tarihli 42, 43, ve 44 ncü Birleşimlerinde öncelik ve ivedilikle görüşülerek kabul edilmiştir. (M. Meclisi S. Sayısı : 797 ve 797 ye ek)

T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi
Sayı : 71/2381/5419

31 . 12 . 1964

Millet Meclisi Başkanlığına

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 30 . 12 . 1964 tarihinde kararlaştırılan «Seçimlerle ilgili kanunların bâzı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı» ve gerekçesi ilişik olarak sunulmuştur,

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

İsmet İnönü
Başbakan

Seçimlerle ilgili kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı

G E R E K Ç E

Genel gerekçe

9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 nci maddesinin ilk fıkrası, milletvekili genel seçimlerinin dört yılda bir yapılmasını gerektirmektedir. Halbuki halen yürürlükte bulunan 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 5 nci maddesinin ilk fıkrası hükmüne göre milletvekili genel seçimlerinin Haziran ayında yapılması gerekmektedir. Bu gelişmenin sebebi, söz konusu kanunun Kurucu Meclisçe Anayasadan önce kabul edilerek kanuniyet kesbetmiş olmasıdır. Yürürlükteki Anayasa ile ilgili ilk genel milletvekili seçimleri 15 Ekim 1961 günü yapılmış olduğuna göre, dört yıllık süre 1965 Ekim ortalarına kadar dolmaktadır. Bu durumda; yürürlükteki kanun hükümlerinin uygulanması, Millet Meclisinin ilk döneminin dört aydan fazla bir süre kısılanması sonucunu doğuracaktır. Böyle olunca, yürürlükteki kanun hükümlerini Anayasa hükmüyle bağdaşır bir hale sokmak, bir hukukî zorunluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Anayasa bakımından mevcut bu hukukî zorunluğun yerine getirilmesi, 1965 yılında yapılacak milletvekili genel seçimlerinin tarihinin her halde Ekim ayına bırakılacağı anlamını da taşımaz. Gerçekten, Millet Meclisinin ilk dönemini Anayasaya uygun bir süreye çıkartmak için kanun çıkarılması başka; Millet Meclisinin Anayasasının 2 nci fıkrasından aldığı yetkiye dayanarak seçimi daha önceki bir tarihte yenilemesi başka; koldaki ki Anayasasının 108 nci maddesi uyarınca, bazı şartlarla, Cumhurbaşkanı da Başbakanın istemi üzerine bir kararname ile, milletvekili genel seçimlerinin dönemin normal vaktinde sona ermesinden önce yapılmasını sağlayabilir. Halen yürürlükte olan kanun hükmünde Anayasa hükümleriyle bağdaşmayan nokta, milletvekili genel seçimlerinin, Millet Meclisinin bir kararı veya bazı şartlar gerçekleşirse Cumhurbaşkanı'nın Başbakanla birlikte çıkaracağı bir ortak kararnama olmaksızın bir kanun hükmünün gereği olarak dönemin normal bitiminden önce yapılmasıdır. Kanunun bu tasarıda öngörülen tarzda değiştirilmesi, özellikle, Millet Meclisinin milletvekili genel seçimlerinin dönemin normal bitiminden önce yapılması veya yapılmaması konusundaki iradesini açıklamasını hiçbir suretle engellenmeyecektir.

Diğer taraftan, halen milletvekili ve Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçimlerinde uygulanan d'Hondt sistemi ve sadece milletvekili seçimlerinde uygulanan baraj usulü, milli iradenin Millet Meclisinin kuruluşuna olduğu gibi aksetmesini bir dereceye kadar önlemektedir. Uygulama ile açıkça meydana çıkan bu gerçeğin yanısıra, memleketimizin siyasi hayatına yerleşmiş olan bütün partilerin Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda mümkün olan en adaletli tarzda temsil edilmelerinin vatandaşlar arasındaki siyasi barış ve huzuru korumak ve pekiştirmek bakımından bugün taşıdığı önem, diğer bütün mülâhazaların üstünde sayılmak gerekir. Bu sebeple, milletvekili ve Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçimlerinde, basit harici kısımler sisteminin Milli bakıyeter seklıyle uygulanması ve ayrıca milletvekili seçimlerinde de baraj usulünün kaldırılması yerinde görülmüştür.

İşbu kanun tasarısı genel olarak bu amaçlarla sevk edilmiş bulunmaktadır.

Madde gerekçeleri

Uygulama bakımından yapılan bütün değişikliklerin bir tek madde içinde yer alması tatbikatçılar için türlü kolaylıklar sağlayacağından, bütün bu hususlar 1 nci maddede tedvin edilmiştir.

Bu maddenin 1 nci bendi, Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısında grunu olup da altı aydan beri onbeş seçim çevresinde il ve ilçe teşkilâtını kurmamış olan siyasi partilere (ki bir diğer hükümle bunlara seçime katılabilmek hakkı tanınmaktadır.) ilçe seçim kuruluna katılmak hakkı verilmektedir.

Aynı bend ile, 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanununun 19 ncu maddesinin 1/a bendi ile 23 ncu maddesinin 2 nei fıkrasında işbu tasarımların kabulü ile yapılacak değişiklikler sonucunda lüzumsuz hale gelecek olan 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 41 nei maddesinin son fıkrası kaldırılmaktadır.

Bu maddenin 2 nei bendi, birinci bendde söz konusu olan aynı hakkı sandıklar bakımından da tanınmaktadır. Bu maddenin 3 ncu bendi, milletvekilleri genel seçimlerinin tarihi Ekim ortalarına alınmakla beraber, seçmen kütüklerinin, sandık seçmen listelerinin ve seçmen kartlarının düzenlenmesi ve bunlarla ilgili itirazlar ve şikâyetler hakkındaki hükümlerin uygulanmasına eskiden olduğu gibi devam edileceğini hükme bağlanmaktadır. Bu suretle, seçmen kütüklerinin düzenlenmesinde her hangi bir aksaklık iddiası önlenmiş olacaktır.

Bu maddenin 4 ncu bendi, 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun beşinci maddesinin ilk fıkrasını, genel gerekçeyle izah edildiği şekilde, Anayasanın 69 cu maddesinin ilk fıkrası hükmüne uydurmaktadır.

Bu maddenin 5 nei bendi, halkoyunda sahiboldukları yerle orantılı olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısında gruplu olan siyasi partilere, altı aydan beri onbeş seçim çevresinde il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmasalar dahi, milletvekili ve Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçimlerine katılmak hakkını taşımaktadır. Bu hükümle, ayrıca, seçime katılmak hakkına sahibolan siyasi partilerin -behemehal yukarıda zikredilen onbeş il olmaması imkânı da açılmak suretiyle - onbeş ilde tam liste ile seçime katılmaları zorunluğuna muhafaza edilmekle beraber, bu partilerin seçime tam liste ile katılmaları onbeş ilin dışındaki illerde aday gösterebilmek için bu illerde il veya ilçe teşkilâtına sahib-olmaları mecburiyeti de kaldırılmaktadır. Nispi temsil sisteminin teknik bir zorunluğuna olarak, mezkûr 306 sayılı Kanunun 12 nei maddesinde yer alan mecburiyet yani bir partinin seçime katıldığı her ilde tam liste ile seçime girmesi esas muhafaza edilmektedir.

Bu maddenin 6 nei bendi, siyasi partilerde dayanışma ahlâkına aykırı davranışlara yol açtığı anlaşılmış bulunan tereh oyu sistemini kaldırmaktadır.

Bu maddenin 7 nei bendi, basit haricikâmet sisteminin millî bakıyeler şeklini getirmektedir. Bu bendde, partilerin ve bağımsızların çıkaracakları milletvekili (ve Cumhuriyet Senatosu üyesi) sayısını hesaplamaya ile ilgili hükümler sevk edilmiştir.

Bu maddenin 8 nei bendi, millî bakıyeler sistemine uygun olarak, her bir partiden seçilen kimselerin hangilerinin olduğunu tesbite yarayan hükümleri sevk etmektedir.

Bu maddenin 9 ncu bendi, mezkûr 306 sayılı Kanunun 35 nei maddesinde işbu tasarımların muvacehesinde yapılması gerekli bazı teknik değişiklikleri sevk etmektedir.

Tasarımın 2 nei maddesi yürürlük tarihine dairdir.

Tasarımın 3 ncu maddesi yürütmeye dairdir.

Millet Meclisi Geçici Komisyon raporu

Millet Meclisi
Geçici Komisyonu
Esas No. : 1/772
Karar No. : 2

16 . 1 . 1965

Yüksek Başkanlığa

Yüksek Meclisin 8 . 1 . 1965 tarih ve 36 ncı Birleşiminde kurulması kararlaştırılan komisyonumuz Sayın Adalet Bakanı Sırrı Atalay'ın da iştirakiyle kendisine havale buyurulan «Seçimlerle ilgili kanunların bâzı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı» nı 14 . 1 . 1965 tarihinden 16 . 1 . 1965 tarihine kadar devam eden süre içerisinde müzakere etmiş ve alınan karar gereğince hazırlanan gerekçe ile tasarının komisyonumuzca tadilen kabul edilen son şekli ekli olarak sunulmuştur.

Gereğine emirlerinizi saygı ile arz ederiz.

Geçici Komisyon Başkanı
Tekirdağ
II. Mumcuoğlu

G E R E K Ç E

9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 ncu maddesinin ilk fıkrasında Millet Meclisi seçimlerinin dört yılda bir yapılacağı ve yürürlükte bulunan 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 5 nei maddesinin ilk fıkrasında ise milletvekili genel seçimlerinin Haziran ayında yapılacağı yer almış bulunmaktadır.

Her iki kanunun seçim tarihine ait hükümleri arasında çelişmezlik bulunduğundan Yüksek Meclisin seçimlerin hangi tarihte yapılması gerektiği konusunda iradesini açıklaması ve seçimlerin de o tarihte yapılması kanuni bir zarurettir.

Her ne kadar Anayasamızın Milletvekili Seçimi Kanunundan sonra yapılmış olması sebebiyle, Seçim Kanununda mevcut genel seçim tarihine ait hükmün Anayasa tarafından zımnen kabul edilmiş olduğu ileri sürülebilir ise de, Komisyonumuzca Milletvekili Seçim Kanununda genel seçimlerin Haziran ayında yer aldığı halde bu hükmün mevcudiyetini bilen kanun vâzının bilâhara yapılan Anayasada seçimlerin 4 yılda bir yapılacağını hükme bağlaması muvacehesinde böyle bir iddianın makbul ve muteber olmayacağı kabul edilmiştir.

Türkiye'mizin iklim ve iktisadi şartlarını nazarı itibara alan komisyonumuz genel seçimler için Haziran ayının müsait bulunmadığını, bu bakımdan Ekim ayının tereihe şayan olduğunu ayrıca Anayasamızın seçimlerin 4 yılda bir yapılacağına dair sarih hükmüne rağmen bu müddetin hitamından evvel seçimlerin yenilenmesinin mümkün olacağını bu takdirde Meclisin bir erken seçim kararı vermesi gerektiğini tesbit etmiştir.

Genel seçimlerin tarihinin tesbiti emrinde Hükümetçe hazırlanan bu tasarıda yer alan «Her seçim döneminin son toplantı yılının 3 Ağustos günü seçimin başlangıç tarihidir. Ve Ekim ayının 2 nei Pazar günü oy verilir.» hükmü Anayasamızın ruhuna en uygun bir şekil olarak mütalâa edilmiştir.

Meriyette bulunan D' Hont sisteminin partilerin parlâmentolarından aldıkları oy nisbetinde temsil edilmelerine imkân verilmediğini ayrıca bu sistemin tatbikinde büyük ölçüde seçmen reylerinin değerlendirilmemekte ve hesaba katılmamakta olduğunu bu bakımdan mevcut tasarı ile teklif olunan basit harici kısmet sisteminin Millî Bakıyeler şeklinin kabul edildiği takdirde sistemden beklenen gayenin elde edilebileceği mütalâa olunmuştur.

Netice olarak «seçimlerle ilgili kanunların bâzı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı» na dair Hükümetçe hazırlanan gerekçenin mevcut kanunlara ve memleket gerçeklerine kanun

tasarının ise bu gerekçeye uygun bulunduğu Komisyonumuzca tesbit olunmuş ve maddelerde yapılan değişiklikler hakkında komisyonumuzun görüşü maddeler gerekçelerine yazılmış olduğundan burada tekrarında fayda mütalâa edilmemiştir.

MADDE GEREKÇELERİ

Tasarıda uygulama bakımından yapılan bütün değişikliklerin bir madde içinde yer alması tatbikatçılar için türlü kolaylıklar sağlayacağından bahisle, derpiş edilmiş ise de komisyonumuz getirilen hükümlerin ayrı ayrı maddeler içinde yer almasını kanun yapma tekniği bakımından daha uygun mütalâa etmiştir. Komisyonumuz aynı zamanda tasarının 1 nci maddesinin birinci ve altıncı bendlerindeki ilga hükümlerini, tasarının sonuna müstakil bir madde olarak almış ve üçüncü benddeki ek maddenin tasarının sonunda yer almasını uygun görmüştür.

1 nci madde : Hükümet tasarısındaki gerekçe prensibolarak komisyonca benimsenmiş, ancak yukarıda belirtildiği gibi ilga hükmü bu maddeden çıkarılmıştır. Ayrıca eski metne uygun olarak küçük harflerle gösterilen satırbaşıları çıkarılmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ibaresinden önceye (ancak ilk genel kongrelerini yapmış olmak kaydıyla, siyasi partilerin seçime katılmaları ibaresinin önüne (o ilde) kelimeleri ilâve edilmiştir.

2 nci madde : Birinci maddedeki ilgaya ait değişiklik dışındaki değişiklikler aynen bu maddede de yapılmıştır.

3 ncü madde : Tasarının birinci maddesinin 4 ncü bendindeki hükümler gerekçesi benimsenerek aynen alınmıştır.

4 ncü madde : (Tasarının birinci maddesinin 5 nci bendi) Hükümet tasarısındaki teşkilâtı olsun olmasın ibaresi ilk cümleden çıkarılmış, geçen maddelerde işaret edildiği gibi değişikliğe tabi tutulan maddedeki tedvine uygun olarak satırbaşılarını gösteren küçük harflerin çıkarılması uygun görülmüştür. Yine Türkiye Büyük Millet Meclisi ibaresinin önüne (İlk genel kongrelerini yapmış olmak kaydıyla) ibaresi eklenmiştir.

5 nci madde : (Tasarının birinci maddesinin 7 nci bendidir.)

Hükümet tasarısındaki matlap esas kanundaki matlapla aynı olduğundan tasarıdan çıkarılmıştır. Bâzı kelime değişiklikleriyle madde yeni redaksiyona tabi tutulmuş ve tek milletvekili çıkarıcı yerlerde ne gibi işlem yapılacağına dair hükümleri kapsayan bir fıkra eklenmiştir.

6 nci madde : (Tasarının birinci maddesinin 8 nci bendidir.)

Yukarıdaki maddede işaret edildiği gibi Hükümet tasarısındaki matlap bu maddeden de çıkarılmıştır. Hükümet tasarısının (C) paragrafının bir numaralı bendinde Millî Bakiye hesabından siyasi partilere isabet eden milletvekili sayısının hangi seçim çevresine ait olacağına tesbiti bakımından derpiş olunan usul daha sarıh ve pratik hale getirilmek için ve 2 numaralı benddeki işlemlerde kolaylık temin edilmek gayesiyle değişikliğe tabi tutulmuştur.

Hükümet tasarısının birinci maddesinin 8 nci bendinde tadil edilen 32 nci maddesinin II ve III numaralı bendlerinde yer alan her partiye millî seçim çevresinde düşen milletvekili sayısının üçte ikisinin Yüksek Seçim Kuruluca, üçte birinin siyasi partilerce tesbit edileceği prensibi komisyonumuzca uygun görülmiyerek tamamının Yüksek Seçim Kurulunca tesbiti esasına göre madde değiştirilmiştir. Bu suretle tasarıdan tamamen çıkarılan III numaralı bend yerine siyasi partilerin yetkili genel merkez organlarının bu madde gereğince Yüksek Seçim Kurulunca yapılacak işlemler sırasında Yüksek Seçim Kurulunda temsilei bulundurabilecekleri hükmü vâz edilmiştir. Yine yapılan değişikliğin neticesi olarak bu maddenin 5 nci bendi tasarıdan çıkarılmıştır.

7 nci madde : Seçim, basit haricikısmet usulünün millî bakiye şeklinin kabul edilmesiyle her hangi bir seçim çevresinde seçimin iptaline karar verildiği takdirde ne gibi işlem yapılacağı hususunun Hükümet tasarısında yer almadığı görülmüş, bu zaruretle Milletvekilleri Seçimleri Kanununun 38 nci maddesine 3 fıkra eklenmiştir.

8 nci madde : Tasarının birinci maddesinin 3 numaralı bendinde yer alan ek birinci madde aynen 8 nci madde olarak kabul edilmiştir.

9 neu madde : İlgâ hükümlerini kapsamaktadır.

10 ve 11 nei maddeler yürürlük ve yürütmeye aittir.

Genel Kurulun tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Geçici Komisyon Başkanı	Sözcü	Kâtip	
Tekirdağ	Yozgat	Kayseri	Maraş
<i>H. Mumcuoğlu</i>	Bâzı maddelerde söz hak- kım mahfuz <i>İ. H. Akdoğan</i>	<i>M. Göker</i>	Muhalefîm.
Çorum	Bolu	İçel	Muhalefet gerhim ilişiktir <i>K. Bağcıoğlu</i>
Muhalefîm	<i>Z. Baltacıoğlu</i>	Muhalefîm. Bu kanun si- yasi istikrar getirmeyecektir	Çorum <i>P. Küreli</i>
Muhalefet gerhim ilişiktir <i>İ. Tombuş</i>	Giresun	<i>M. Arıkan</i>	Ankara
Çanakkale	<i>A. Cüceoğlu</i>	Tekirdağ	<i>B. Apaydın</i>
Muhalefîm		<i>T. Kut</i>	
Muhalefet gerhim ilişiktir <i>R. Sezgin</i>			

Not : Saat 12,10 da getirildi ve o zaman da imzalandı.

R. Sezgin

K. Bağcıoğlu

İ. Tombuş

18 . 1 . 1965

Saat : 10,45

Muhalefet gerhi

1. Seçim tarihinin 10 Ekim 1965 olarak tesbiti :

a) Yüksek Seçim Kurulunun 14 . 3 . 1964 gün ve 1333 sayılı Kararı ile, buna mesnet teşkil eden ara seçimlerinin genel seçimlere bir yıl kala yapılamayacağına dair hükme, süre yönünden aykırılığı,

b) Seçim zamanı bakımından, memleketimizde genel olarak en uygun tarihin Haziran ayı olduğuna dair, Kurucu Meclis zabıtlarında muharrer, mevcut Seçim Kanununu yapan organın tesbit ettiği zamana aykırılığı yönünden,

c) Memleketimizdeki politik sosyal ve iktisadi sebep ve gerekler öngörülüp biran önce seçime gidilerek, hemen herkese üzerinde birleşilen huzursuzlukları gidermek için sayısız millî menfaatleri dikkate alınması yönünden,

2. Basit, haricikısmet sisteminin millî bakıyeler şeklinin tatbiki :

a) Seçim sathı mailinde seçim kanunlarında yapılacak değişikliklerin, vatandaşlarda ciddi şüpheler ve endişeler tevlihetmesi,

b) Kudretsiz hükümetler ve zayıf parlâmentolar teşkilüne sebebiyeteceği,

c) Teklif olunan şeklin gerekçesi olarak ileri sürülen, seçmen oylarını âdil olarak değerlendirmek imkânını hâsıl etmiyerek bizzat gerekçesini tezkibetmesi,

d) Genel olarak memleketimizin gerçeklerine aykırı ve menfaatlerine zaraflı olması,

Noktalarından tasarıunun tûmüne muhalifiz.

Maraş
K. Bağcıoğlu

Çorum
İ. Tombuş

Çanakkale
R. Sezgin

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Seçimlerle ilgili kanunların bâzı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı

MADDE 1. — 1. Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Kanunun, 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Kanunun 41 nci maddesi ile değiştirilmiş olan 19 ncu maddesinin 1/a bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 17 Nisan 1964 tarihli ve 447 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin 1 nci bendi ile değiştirilmiş olan, 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimi Kanununun 1 nci maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminde de uygulanan 41 nci maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır :

«1. İlçe seçim kurulu başkanı tüzüklerine göre,

a) İlk genel kongrelerini yapmış olup,

b) En az onbeş seçim çevresinde altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtını kurmuş bulunan veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısında gruplu olan ve,

c) Seçime katılan siyasi partilere,

Birer kişinin adını iki gün içinde bildirmelerini tebliğ eder.»

2. Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Kanunun, 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Kanunun 41 nci maddesi ile değiştirilmiş olan 23 ncu maddesinin 2 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«İlçe seçim kurulu başkanı, tüzüklerine göre,

a) İlk genel kongrelerini yapmış olup,

b) En az onbeş seçim çevresinde altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtını kurmuş bulunan veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısında gruplu olan ve,

c) Seçime katılan siyasi partilere,

Her sandık için birer kişinin adını bildirmelerini tebliğ eder;»

3. Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Kanuna aşağıdaki madde eklenmiştir.

MİLLET MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

Seçimlerle ilgili kanunların bâzı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı

MADDE 1. — Seçimlerin genel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Kanunun, 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Kanunun 41 nci maddesi ile değiştirilmiş olan 19 ncu maddesinin 1. a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

1. a) İlçe seçim kurulu başkanı, tüzüklerine göre ilk genel kongrelerini yapmış olup, en az onbeş seçim çevresinde en az altı ay evvel il ve ilçe teşkilâtını kurmuş bulunan veya ilk genel kongrelerini yapmış olmak kaydıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısında gruplu olan ve o ilde seçime katılan siyasi partilere, birer kişinin adını iki gün içinde bildirmelerini tebliğ eder.

MADDE 2. — Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Kanunun, 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Kanunun 41 nci maddesi ile değiştirilmiş olan 23 ncu maddesinin 2 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

İlçe seçim kurulu başkanı; tüzüklerine göre, ilk genel kongrelerini yapmış olup, en az onbeş seçim çevresinde en az altı ay evvel il ve ilçe teşkilâtını kurmuş bulunan veya ilk genel kongrelerini yapmış olmak kaydıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısında gruplu olan ve o ilde seçime katılan siyasi partilere, her sandık için birer kişinin adını bildirmelerini tebliğ eder.

Hükümetin teklifi

«EK MADDE 1. — İşbu kanunun il ve ilçe seçim kurullarının kurulması ile seçmen kütüklerinin, sandık seçmen listelerinin ve seçmen kartlarının düzenlenmesi ve bunlarla ilgili itirazlar ve şikâyetler hakkındaki hükümlerinin uygulanmasına her seçim döneminin son toplantı yılının 30 Mart günü başlanır ve bu konulardaki işlemler, itirazlara ve şikâyetlere dair olan hükümler saklı kalmak kaydıyla, en geç 30 Mayıs günü akşamına kadar tamamlanır.»

4. 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 5 nci maddesinin 1 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

«Her seçim döneminin son toplantı yılının 3 Ağustos günü seçimin başlangıç tarihidir ve Ekim ayının ikinci Pazar günü oy verilir.»

5. 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 17 Nisan 1964 tarihli ve 447 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin 1 nci bendi ile değiştirilmiş olan 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin Seçimi Kanununun 1 nci maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminde de uygulanan 10 neu maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

«Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları, teşkilâtı olsun veya olmasın bütün seçim çevrelerinde aday gösterebilirler; şu kadar ki, siyasi partilerin seçime katılabilmeleri için, kendi tüzüklerine göre,

a) İlk genel kongrelerini yapmış olmaları ve,

b) En az onbeş ilde altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmaları veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısında gruba sahibolmaları ve,

c) Teşkilâtı olsun veya olmasın en az onbeş ilin herbirinde o seçim çevresinin çıkarcığı milletvekili sayısına eşit sayıda aday göstermeleri gerekir.»

6. 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 17 Nisan 1964 tarihli ve 447 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin 1 nci bendi ile değiştirilmiş olan 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin Seçimi Kanununun 1 nci maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminde de

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

MADDE 3. — Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Kanunun 78 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 78. — Sandık kurullarında, kapalı oy verme yerine konmak üzere, o seçim çevresinde bağımsız aday varsa, boş ve beyaz kâğıt bulundurulur.

Bağımsız adayların seçmenlere dağıtacakları basılı oy puslası renkli olabilir ve bunlarda kendilerince kabul edilmiş ve 2596 sayılı Kanun hükümlerine uygun özel işaretler basılı bulunabilir.

Bağımsız adayların oy puslalarında kullanacakları renk ve özel işaretlerin, aday gösterme süresinin bitmesinden en çok üç gün içinde, Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesi gerekir.

Bu süre içinde bildirmiyenler renkli oy puslası ve özel işaret kullanamazlar.

Renk ve işaretler birbirine benzerse, önce bildirilen kabul ve diğeri reddolunur. Ret iki gün içinde bağımsız adaya bildirilir. Bunlar üç gün içinde yenisini vermezlerse veya verdikleri renk ve özel işaret yine kendisinden önce verilmiş diğer renk ve işarete benzerse artık o bağımsız aday renk ve işaret kullanamaz.

Bağımsız adayların oy verme yerlerine konulmasını istiyebilecekleri basılı oy puslaları, oy verme gününden bir gün önce sandık kurulları başkanlarına teslim olunur.

Bir siyasi partinin, 2596 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak, kendisince kabul edilmiş bulunan özel işaret ve benzerleri, diğer siyasi partiler ve bağımsız adaylar tarafından kullanılamaz.

Siyasi partilerin özel işaretleri hakkında, bağımsız adayların kullanacakları özel işaretler hakkındaki yukarıki hükümler uygulanır.

Siyasi partilerin katıldıkları seçimlerde, partilerin oy puslaları, aşağıdaki esaslar dâhilinde hazırlanır ve kullanılır :

1. Oy puslaları, 14 neu maddesinin I numaralı fıkrasındaki esaslara uygun olarak, kâğıdında «Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu» filigranı bulunan, özel surette imal edilmiş kâğıtlara, Yüksek Seçim Kurulu tarafından bastırılır.

Hükümetin teklifi

uygulan 25 ve 26 ncı maddeleri hükümleri, 31 ncı maddesinin 7 ncı bendinde yer alan «7 ncı siyasi parti adaylarından her birine verilmiş bulunan tercih işaretlerinin sayısını», ibaresini ve 40 ncı maddesi hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

7. 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 17 Nisan 1964 tarihli ve 447 sayılı Kanunun 1 ncı maddesinin 1 ncı bendi ile değiştirilmiş olan 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin Seçimi Kanununun 1 ncı maddesi gereğince 1, 2 ve 3 ncü fıkraları Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminde de uygulanan 32 ncı maddesi tüm olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Siyasi partilerin ve bağımsız adayların elde ettikleri milletvekilliği sayısının hesaplanması.

Madde 32. — Siyasi partilerin ve bağımsız adayların elde ettikleri milletvekilliği sayısı aşağıdaki şekilde hesaplanır :

Her seçim çevresindeki muteber oyların toplamı, o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına bölünür; bu suretle bulunan rakama «Seçim Rakamı» denilir. Her iki parti listesinin aldığı muteber oy toplamında «Seçim Rakamı» ne kadar var ise o parti o seçim çevresinde o kadar milletvekilliği kazanmış olur. O seçim çevresinde tek başlarına seçime girmiş olup da en az «Seçim Rakamı» na eşit sayıda muteber oy alan bağımsız adaylar seçilmiş olurlar.

Yukardaki fıkra hükmünün uygulanması sonucunda herbir partiye ait geriye kalan muteber oyların seçimin yapıldığı bütün seçim çevrelerini içine alan millî seçim çevresi içerisinde toplamı yapılır. Bu toplam yukardaki fıkranın uygulanması sonucunda bölüşülemediği olan milletvekillerinin toplamını teşkil eden sayı ile bölünmek suretiyle «Millî Seçim Rakamı» bulunur. Daha sonra, her bir partinin millî seçim çevresi içinde sahibolduğu muteber oy sayısı Millî Seçim Rakamı ile bölünmek suretiyle bu milletvekillikleri de partiler arasında bölüşülür. Bu işlem sonucunda da doldurulamamış milletvekillikleri kalırsa, bunlar, artık muteber oyların büyüklük sıra-

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

2. Oy puslaları her biri yüz yapraklı bloklar halinde hazırlanır.

Her yaprağın bir yüzü, seçime katılan siyasi partilerin oy puslalarını, kâğıt ebadının icaplarına göre, yanyana veya alt alta ihtiva edecek ve birbirinden belirli kalınlıkta birer çizgi ile ayırılmış «Birleşik oy puslası» şeklinde düzenlenir.

Birleşik oy puslası üzerinde, siyasi partilerin oy puslalarının soldan sağa veya yukardan aşağıya sırası, Yüksek Seçim Kurulu tarafından, siyasi partilerin temsilcileri önünde adçekme suretiyle tesbit olunur.

3. Birleşik oy puslası, her partinin oy puslası üzerinde, en başta ve ortada, partinin özel işareti; özel işaretin altında adının baş harfleri; baş harflerin altında, tam yazı halinde adı; belirli bir aralık veya çizgiden sonra eni boyu ikişer santimetre olan belirli bir kalınlıkta çizgilerle yapılmış bir dörtgen veya çapı iki santimetre olan bir daire; belirli bir aralık veya çizgiden sonra adaylarının adları ve soyadları; sayılan bu hususlarda, partiler arasında tam bir eşitliği sağlayacak renk, büyüklük ve puntolarla bastırılır.

4. Birleşik oy puslaları, sandık seçmen listelerine dâhil seçmen sayısına karşılıyacak miktarda, her yaprağın arkası ilçe seçim kurulu başkanlığı mührü ile mühürlenmiş olarak, bloklar halinde, 68 ncı madde ile tesbit edilen usule göre, sandık kurulları başkanlarına teslim edilir.

5. Sandık kurulu başkanı, 77 ncı madde gereğince, özel zarfların mühürlenmesi işlerini bitirdikten sonra, birleşik oy puslalarının ilçe seçim kurulu mührü ile mühürlenmiş olan arka taraflarını, sandık kurulu mührü ile de mühürler.

6. Sandık kurulu önüne alınan seçmene, 91 ncı madde gereğince çift mühürlü özel zarf verilirken, arkasında biri ilçe seçim kurulu başkanlığını, diğeri sandık kurulunun mührü bulunan, çift mühürlü bir aded, birleşik oy puslası da verilir. Çift mühürlü birleşik oy puslası, sandık kurulu başkanı tarafından seçmene verilirken, hiçbir tarafında her hangi bir işaret bulunmadığı, çift mühürlü olduğu kurul üyelerine, müşahitlere ve seçmene gösterilir.

Hükümetin teklifi

suna göre partiler arasında bölüşülür. Son milletvekilliğinin bölüşülmesinde değişik partilerin artık muteber oy sayıları birbirine eşitse, seçimin yapıldığı bütün seçim çevrelerinde daha fazla muteber oy alan parti tercih edilir.»

8. 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 17 Nisan 1964 tarihli ve 447 sayılı Kanunun 1 neî maddesinin 1 neî bendi ile değiştirilmiş olan 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin Seçimi Kanununun 1 neî maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminde de uygulanan 33 neî maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

«Siyasi parti adaylarından seçilenlerin tesbiti.

Madde 33. — Siyasi parti adaylarından seçilenler aşağıdaki şekilde tesbit edildi.

A) Herbir seçim çevresinde 32 neî maddenin 2 neî fıkrası gereğince partilere düşen milletvekilliği sayısı kadar milletvekili, herbir parti listesinin başından itibaren sayılmak suretiyle seçilmiş sayılır.

B) Bu işlemler açık olarak yapılır ve adaylarla müşahitler hazır bulunabilirler.

İl Seçim Kurulu Başkanı, milletvekilliğine seçilenleri gösteren tutanağın bir örneğini, o seçim çevresinde derhal ilân ettirir; diğer bir örneğini de bir hafta süreyle il seçim kurulumu kapısına astırır.

C) Yüksek Seçim Kurulu, her seçim çevresindeki ilk seçim kurulu başkanlığının kendisine yulurum telgrafla bildireceği ve ayrıca yazıyla teyidedeceği sonuçlara göre derhal 32 neî maddenin 3 neî fıkrasını uyguluyarak herbir siyasi partinin millî seçim çevresinde ne kadar milletvekilliği kazandığını tesbit eder.

Bu milletvekilliklerinin dağıtımını ve bunların hangi adaylar olacağı aşağıdaki şekilde tesbit edilir :

i) İlk önce, milletvekillikleri tamamıyla doldurulamamış her seçim çevresinde herbir partinin artık muteber oylarını gösteren rakamın o seçim çevresinin «Seçim Rakamı» na göre yüzde oram bulunur. Bu seçim çevreleri, her bir parti için ayrı ayrı olmak üzere, bu yüzde oranlarının büyüklük sırasına göre birer birer

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

7. Oyumu, siyasi partilerden biri lehinde kullanmak isteyen seçmen, kapalı oy verme yerinde, birleşik oy pusulası üzerinde, dilediği siyasi partinin pusulasında bulunan eni boyu ikişer santimetre olan dörtgen veya iki santimetre çapındaki daire içine Yüksek Seçim Kurulunca imâl ettirilip sandık kurullarına kadar ulaştırılmış bulunan ve kapalı oy verme yerinde oy verme süresince bulundurulması mecburi olan çarpı işareti mühürünü basar, birleşik oy pusulasını tam olarak zarfa koyup iyice kapatır.

8. Kullanılmayan birleşik oy pusulaları hakkında, her yaprak, karşılıklı köşeleri arasında çaprazlama iki çizgi çekmek suretiyle birer büyük çarpı işareti ile iptal edildikten sonra, kullanılmayan zarflar hakkındaki 97 neî maddesi aynen uygulanır.»

MADDE 4. — Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Kanunun 103 neî maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 103. — Aşağıda yazılı oy pusulaları muteber değildir :

1. Sandık kurulunca verilen tek biçim ve renkteki çift mühürlü bir zarftan başka zarfa konulmuş bulunan oy pusulaları.

2. Hangi seçmen tarafından atıldığı belli olmayacak şekilde imza, mühür veya işaret taşıyan zarfa konulmuş oy pusulaları.

3. İmzalı veya mühürlü veya seçmenin kim olduğunu belirten her hangi bir işaret taşıyan oy pusulaları.

4. Sandık kurulunca verilen, kâğıdında (Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu) filigranı bulunan özel surette imâl edilmiş kâğıttan başka bir kâğıda basılı oy pusulaları.

5. Arkasında biri ilçe seçim kurulu başkanlığına, diğeri sandık kuruluna ait çift mühürü havi olmayan oy pusulaları.

6. Hangi siyasi parti lehine oy kullanıldığını belirtmek üzere tertiplenmiş dörtgen veya dairelerden birden fazlasının içine çarpı işareti mühürlenmiş olan oy pusulaları.

7. Hangi siyasi parti lehine oy kullanıldığını belirtmek üzere tertiplenmiş dörtgen veya dairelerden hiçbirisi içine çarpı işareti mühürlenmemiş olan oy pusulaları.

Hükümetin Teklifi

liste halinde araya konular. Ancak, daha önceki işlemler sonucunda bir partinin o seçim çevresinde gösterdiği bütün adaylar zaten seçilmişse, o seçim çevresinin adı listeden silinir. Bu listeye girmesi gereken bir partinin çevresinde doldurulamamış milletvekilliği sayısı birden fazlaysa, o seçim çevresinin adı yine söz konusu yüzde oranın büyüklüğüne göre, sıranın en sonuna, o seçim çevresinde doldurulamamış milletvekilliği adedince yazılır.

ii) 32 nci maddenin 2 neli fıkrasının uygulanmasından sonra her bir partiye millî seçim çevresinde düşen milletvekilliği sayısının üçte ikisine eşit sayıda milletvekillikleri çıkarılarak (i) fıkrasında yazılı listelerin başından başlayarak o partiye verilir. Şu şekilde belli seçim çevrelerinde belli bir partiye verilen milletvekilliklerine seçilen adaylar, 32 nci maddenin 2 neli fıkrasına göre seçilmiş bulunanlar hariç olmak üzere, o seçim çevresindeki parti aday listesinde bastan itibaren mevcut araya göre tesbit edilir.

iii) Bundan sonra Yüksek Seçim Kurulu, bu ama kadarki işlemler sonucunda seçilmiş olan milletvekillerinin adlarını her bir partinin genel başkanlığına derhal yazıyla bildirir.

Yüksek Seçim Kurulu, bu bildiriyle, aynı en her bir partinin genel merkezindeki yetkili organ veya kurul veya merkezinin millî seçim çevresinde o partiye düşen milletvekilliği sayısının ne kadarının seçerek haklarını gerçekleştirip de belirtir. Bu şekilde seçilecek olan adayların sayısı, o partinin millî seçim çevresinde kurduğuş milletvekilliği sayısının üçte ikisine eşit olmak zorundadır. Bu bildiriyle aynı maddenin genel merkezindeki yetkili organ veya kurul veya merkezi bildirisinin alınmasından başlayarak üç gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna, 15 nci madde uyarınca tesbit edilmiş olan aday listesinde adının bulunması şartı ile, o parti üyelerinden veya o partinin listesinde yer alması olan bağımsızlardan kimlerin milletvekili seçilmiş sayılacağına yazılı bildirir. Bunlara milletvekillikleri doldurulamamış seçim çevreleri arasında bölüşülecek için (i) fıkrasında gösterilen şekilde yeniden düzenlenecek liste yapılır. Bu suretle partiler arasında verilen bölüşülen partiye bağlı seçim çevrelerinden hangilerinde, il-

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

8. Birden fazla oy pusulasına basılmış (X) işareti tek damgalı oy pusulaları.

9. Oy zarfı içinde, el ilanı, her hangi bir kâğıt veya bağımsız adaya ait oy pusulası ile birlikte çıkan birleşik oy pusulaları ile bağımsız adaylara ait oy pusulaları.

10. Yukarıki bendler dışında kalan ve özel kanunlarına müteber sayılmayan oy pusulaları.

Bir zarfta partilere veya bağımsız adaylara ait birden fazla mactelik oy pusulaları çıktığı takdirde, bu oy pusularından hiçbirisi müteber olmaz.

MADDE 5. - 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 5 nci maddesinin 1 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Her seçim döneminin son toplantı yılının 3 Ağustos günü seçimin başlangıç tarihidir ve Ekim ayının 2 nci Pazar günü oy verilir.

MADDE 6. - 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun, 17 Nisan 1964 tarihli ve 447 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin 1 nci bendi ile değiştirilmiş olan 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimi Kanununun 1 nci maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminde de uygulanan 10 ncu maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları, bütün seçim çevrelerinde aday gösterebilirler. Şu kadar ki, siyasi partilerin seçime katılabilmeleri için, kendi tüzüklerine göre ilk genel kongrelerini yapmış olmaları ve en az onbeş ilde en az altı ay evvel il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmaları veya ilk genel kongrelerini yapmış olmak kaydıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısında gruba sahibolmaları ve teşkilâtı olsun veya olmasın en az 15 ilin her birinde o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının eşit sayıda aday göstermeleri gerekir.

MADDE 7. - 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 17 Nisan 1964 tarihli ve 447 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin 1 nci bendi ile değiştirilmiş olan, 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet

Hükümetin Teklifi

gili partinin genel başkanlığının yazısında adları geçen adayların hangilerinin seçilmiş sayılacağı, Yüksek Seçim Kurulunca ad çekme yoluyla tesbit edilerek sonuç derhal ilgili siyasi partinin genel başkanlığına yazıyla bildirilir.

iv) Yukardaki (i), (ii) ve (iii) fıkraları uyarınca seçilen milletvekillerine Yüksek Seçim Kurulunca derhal birer seçim tutanağı verilir ve bu tutanakların birer örneği Millet Meclisi Başkanlığına gönderilir; Tutanakların ikişer örneği de Yüksek Seçim Kurulunca saklanır.

v) İş bu (c) bendi hükümlerinin uygulanması, siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organ veya kurul veya mercilerin, kanun, parti tüzüğü ve genel kongre kararı uyarınca gösterebilecekleri aday sayısının aşılmış olduğu tarzında yorumlanamaz.»

9. 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 17 Nisan 1964 tarihli ve 447 sayılı Kanunun 1 ne maddesinin 1 ne bendi ile değiştirilmiş olan 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin Seçimi Kanununun 1 ne maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminde de uygulanan 33 ne maddesinin 2 ne ve 3 ne fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Yukarıki maddenin birinci fıkrası gereğince bütün illerden verilecek bilgiler tamamlanır, tamamlanmaz, tasdikli tutanak örneklerinin alınması veya itiraz varsa bu itirazların incelenerek karara bağlanması ve 33 ne maddenin (C) bendinin (iii) fıkrası gereğince siyasi partilerin Yüksek Seçim Kuruluna kimlerin genel merkezce milletvekili seçilmiş sayılacağını bildirmesi beklenmeksizin her partinin kazandığı milletvekili sayısı ve milletvekili seçilenlerin ad ve soyadları Yüksek Seçim Kurulunca Devlet Radyosu ile ilân olunur; bu ilânda, parti listelerinde kazanan bağımsızların kimler olduğu da belirtilir. 33 ne maddenin (C) bendinin (iii) fıkrası gereğince milletvekili seçilenler belli olduktan sonra, bu ilân, bu milletvekillerinin ad ve soyadlarını, mensub oldukları partileri ve parti listelerinden bağımsız olarak seçilenleri gösterecek şekilde tekrarlanır.

33 ne maddenin (C) bendinin (iii) fıkrasının uygulanması ve seçim sonuçlarını gösteren tutanakların bütün illerden gönderilmesi üze-

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

Senatosu üyelerinin Seçimi Kanununun 1 ne maddesi gereğince 1, 2 ve 3 ne fıkraları Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminde de uygulanan 32 ne maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 32. — Siyasi partilerin ve bağımsız adayların elde ettikleri milletvekilliği sayısı aşağıdaki şekilde hesaplanır :

Her seçim çevresindeki muteber oyların toplamı, o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına bölünür; bu suretle bulunan sayıya «seçim sayısı» denir. Her parti listesinin aldığı muteber oy toplamında «Seçim Sayısı» ne kadar var ise, o parti o seçim çevresinde o kadar milletvekilliği kazanmış olur. O seçim çevresinde tek başlarına seçime girmiş olup da en az «seçim sayısı» na eşit sayıda muteber oy alan bağımsız adaylar seçilmiş olurlar.

Yukarıdaki fıkra hükmünün uygulanması sonucunda her partiye ait geriye kalan muteber oyların, seçimin yapıldığı bütün seçim çevrelerini içine alan «millî seçim çevresi» içerisinde toplamı yapılır. Bu toplam yukarıdaki fıkranın uygulanması sonucunda bölüşülemiyerek açık kalan milletvekilliklerinin toplamını teşkil eden sayı ile bölünmek suretiyle «Millî Seçim Sayısı» bulunur. Daha sonra her partinin millî seçim çevresi içinde sahibolduğu muteber oy pusulası sayısı «Millî Seçim Sayısı» ile bölünmek suretiyle bu milletvekillikleri de partiler arasında bölüştürülür. Bu işlem sonucunda da doldurulamamış milletvekillikleri kalırsa, bunlar, bakiye muteber oylarının büyüklük sırasına göre partiler arasında bölüştürülür. Son milletvekilliğinin bölüştürülmesinde değişik partilerin «bakiye muteber oy sayıları» birbirine eşit ise, seçimin yapıldığı bütün seçim çevrelerinde daha fazla muteber oy alan parti tercih edilir.

Bir seçim çevresinde tek milletvekilinin seçilmesi gerekiyorsa, o seçim çevresinde en fazla muteber oy alan siyasi parti adayı veya bağımsız aday seçilmiş olur. Diğer siyasi partilerin aldıkları oylar hakkında yukarıdaki fıkra gereğince işlem yapılır.

MADDE 8. — 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 17 Ni-

Hükümetin Teklifi

rine, Yüksek Seçim Kurulu, en kısa zamanda Devlet Radyosu ve Resmî Gazete ile ikinci bir bildiri yayınlıyarak, iller itibariyle, milletvekili seçilenlerin ad ve soyadlarını, seçmen sayısını, oy kullanan seçmen sayısını, seçime katılma oranını, muteber oy puslası sayısını, her partinin ve bağımsız adayların kazandıkları muteber oy puslası sayısını, millî seçim çerçevesinde her partiye düşen muteber oy sayısını, millî seçim çerçevesinde kaç milletvekilliğinin hangi partiler arasında bölüşüldüğünü ve sonuç itibariyle parti listelerinden seçilen bağımsızlar haric olmak üzere her partinin kazandığı milletvekilliği sayısını ve parti listelerinden seçilenler dâhil olmak üzere bağımsızların sayısını açıklar.»

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

san 1964 tarihli ve 447 sayılı Kanununun 1 nci maddesinin 1 nci bendi ile değiştirilmiş olan 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin Seçimi Kanununun 1 nci maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminde de uygulanan 33 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 33. — Siyasi parti adaylarından seçilenler aşağıdaki şekilde tesbit edilir.

A) Her seçim çevresinde 32 nei maddenin 2 nei fıkrası gereğince partilere düşen milletvekilliği sayısı kadar milletvekili her parti listesinin başından itibaren sayılmak suretiyle seçilmiş sayılır.

B) Bu işlemler açık olarak yapılır ve adaylarla müşahitler hazır bulunabilirler.

İl seçim kurulu başkanı milletvekilliğine seçilenleri gösteren tutanağın bir örneğini o seçim çevresinde derhal ilân ettirir, diğer bir örneğini de bir hafta süre ile il seçim kurulunun kapısına astırır.

C) Yüksek Seçim Kurulu, her seçim çevresindeki il seçim kurulu başkanlığının kendisine yıldırım telgrafla bildireceği ve ayrıca yazı ile teyidedeceği sonuçlara göre derhal 32 nei maddenin 3 ve 4 nci fıkralarını uygulayarak her siyasi partinin millî seçim çevresinde ne kadar milletvekilliği kazandığını tesbit eder.

Bu milletvekilliklerinin dağıtımı ve bunların hangi adaylar olacağı aşağıdaki şekilde tesbit edilir :

I - İlk önce milletvekillikleri tamamıyla doldurulamamış her seçim çevresinde her partinin bakiye muteber oylarını gösteren sayının o seçim çevresinin (Seçim Sayısı) na göre yüzde oranı bulunur. Bu seçim çevreleri, her parti için ayrı ayrı olmak üzere, bu yüzde oranlarının büyüklük sırasına göre birer birer liste halinde sıraya konulur.

II - 32 nei maddenin 3 nci fıkrasının uygulanması sonucunda, her partiye millî seçim çevresinde düşen milletvekillikleri yukardaki (I) numaralı bendde yazılı listenin başından başlayarak o partiye verilir.

Milletvekillikleri tamamıyla doldurulamamış bir seçim çevresi, birden fazla parti listesinde yer aldığı takdirde, boş milletvekillikleri parti-

lerin o seçim çevresindeki bakıya oy sayılarına büyüklük sırasına göre verilir. Bu suretle her milletvekillikleri doldurulduğunda sonra o seçim çevresinin adı diğer partilerin listelerinde bildirilir.

Bu şekilde belli seçim çevresinde belli bir partiye verilen milletvekilliklerine seçilen adaylar, 32 nci maddenin 2 nci fıkrasına göre seçilmiş bulunmaları halinde olmak üzere, o seçim çevresindeki parti aday listesinden baştan itibaren mevcut sıraya göre tesbit edilir. Yüksek Seçim Kurulu, bu ana kadarki işlemler sonucunda seçilmiş olan milletvekillerinin adlarını her partinin genel başkanlığına derhal yazı ile bildirir.

11 - 32 nci maddenin 2 nci fıkrasının uygulanması sonucunda, bir siyasi parti Millet Meclisinin genel oyla seçilen üye listesininin $\frac{1}{3}$ den fazla milletvekilliği kazanamamış ise Yüksek Seçim Kurulu, 32 nci maddenin 3 nci fıkrasının uygulanması sonucunda bu partiye milli seçim çevresinde diğer milletvekilliği sayısının $\frac{2}{3}$ sine eşit sayıdaki milletvekilliklerini 2 nci bendde gösterilen esaslar dairesinde tesbit eder ve bu işlem sonucunda seçilmiş olan milletvekilliklerinin adlarını partinin genel başkanlığına derhal yazı ile bildirir. Bu bildiriye ayrıca her partinin genel merkezindeki yetkili organın, milli seçim çevresinde o partiye diğer milletvekilliği sayısının ne kadarmı seçerek bildirmesi gerektiğini de bildirir. Bu şekilde seçilecek olan adayların sayısı, o partinin milli seçim çevresinde kazandığı milletvekilliği sayısının $\frac{1}{3}$ ne eşit olmak gerektirir. Bu bildiriyle alan partinin genel merkezindeki yetkili organ, bildiriin alınmasından başlayarak 3 gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna, 15 nci madde uyarınca tesbit edilmiş olup aday listesinde adının bulunması şartıyla o parti üyelerinden veya o partinin listesinde yer almış olan bağımsızlardan kimlerin milletvekili seçilmiş sayılacağını yazı ile bildirir. Bunların milletvekillikleri doldurulamamış seçim çevreleri arasında bölüşülmesi için «15 nci bendde gösterilen şekilde yeniden düzenlenecek liste esaslı. Bu suretle partiler arasında yeniden bölüşülen getiye kabul seçim çevrelerinden hangilerinde, ilgili partinin genel başkanlığının yazısında adları geçen adayların hamilelerinin seçil-

miş sayılacağı, Yüksek Seçim Kurulunca ad çekme yolu ile tesbit edilerek sonuç derhal ilgili siyasi partinin genel başkanlığına yazı ile bildirilir.

IV - Yukarıdaki I, II ve III nci fıkraları uyarınca seçilen milletvekillerine Yüksek Seçim Kurulunca derhal birer seçim tutanağı verilir. Ve bu tutanakların birer örneği Millet Meclisi Başkanlığına gönderilir. Tutanakların ikişer örneği de Yüksek Seçim Kurulunda saklanır.

V - İş bu «C» fıkrası hükümlerinin uygulanması, siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organın kanun, parti tüzüğü ve genel kongre kararı uyarınca gösterebilecekleri aday sayısının aşılmış olduğu tarzında yorumlanmaz.

VI - Yukarıdaki işlemler sırasında seçime katılan siyasi partilerin yetkili genel merkez organları Yüksek Seçim Kurulunda birer temsilci bulundurabilirler. Bu takdirde Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 298 sayılı Kanunun 17 nci maddesi hükümleri uygulanır.

MADDE 9. — 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekilleri seçimi Kanununun 38 nci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir:

Her hangi bir seçim çevresinde yapılan seçimin iptaline karar verildiği takdirde, bu karar milli seçim çevresinde 32 ve 33 nci maddeler gereğince yapılmış veya yapılacak olan işlemlere tesir icra etmez.

Her hangi bir seçim çevresinde seçimin iptaline karar verildiği takdirde, o seçim çevresinin çıkaracağı bütün milletvekillikleri için yeniden seçim yapılır.

Yukarıdaki fıkralar gereğince, seçimin yenilenmesine karar verilen seçim çevrelerinde yeniden yapılacak seçim neticesinde 32 nci madde gereğince yapılan işlem sonunda, açık milletvekillikleri kaldığı takdirde boş milletvekillikleri bakiye oyların sayılarına büyüklükleri sırasına göre siyasi partilere veya bağımsız adaylara verilir.

MADDE 10. - - Seçimlerin temel hükümleri ve Seçmen kütükleri hakkındaki 26 Nisan 1961 tarihli ve 298 sayılı Kanuna aşağıdaki madde eklenmiştir.

EK MADDE 1. — İşbu kanunun il ve ilçe seçim kurullarının kurulması ile seçmen kütüklerinin, sandık seçmen listelerinin ve seçmen kartlarının düzenlenmesi ve bunlarla ilgili itirazlar ve şikâyetler hakkındaki hükümlerinin uygulanmasına her seçim döneminin son toplantı yılının 30 Mart günü başlanır. Ve bu konulardaki işlemler, itirazlara ve şikâyetlere dair olan hükümler saklı kalmak kaydıyla, en geç 30 Mayıs günü aksamına kadar tamamlanır.

Sandık seçmen listelerinin askıya çıkarılmasında 298 sayılı Seçimlerin temel hükümleri hakkındaki Kanunun 41 nci maddesinin birinci fıkrası uygulanmakla beraber, Yüksek Seçim Kurulu tarafından Türkiye radyoları vasıtasıyla uygun saatlerde, seçmen listelerinin yazımına başlandığı, askıya çıkarıldığı ve indirileceği tarihler ve itiraz müddetleri, yayınlanacak bildirimlerle halka duyurulur.

Yüksek Seçim Kurulunun ve il seçim kurullarının bu konudaki her türlü bildirimlerinden Türkiye radyolarınca ücret alınmaz.

Seçmen kütüklerinin tanziminde bir önceki seçmen kütüklerinden de faydalanılır.

MADDE 11. — 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun, 17 Nisan 1964 tarihli ve 447 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin 1 nci bendi ile değiştirilmiş olan 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimi Kanununun 1 nci maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçiminde de uygulanan 25, 26, 40 nci maddeleri ve 41 nci maddesinin son fıkrası hükümleri, 31 nci maddesinin 7 nci bendinde yer alan «sivasi parti adaylarından herbirine verilmiş bulunan tereih işaretinin sayısını,» ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 12. — 25 Mayıs 1961 tarihli ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 17 Nisan 1964 tarihli ve 447 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin 1 nci bendi ile değiştirilmiş olan 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimi Kanununun 1 nci maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosu üveleri seçiminde de uygulanan 35 nci maddesinin 2 nci ve 3 ncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Yukardaki maddenin birinci fıkrası gereğince bütün illerden verilecek bilgiler tamamlanınca derhal tasdikli tutanak örneklerinin alınması veya itiraz varsa bu itirazların incelenerek kararına bağlanması ve 33 nci maddenin (C) fıkrasının III nci bendi gereğince siyasi partilerin Yüksek Seçim Kuruluna kimlerin genel merkezce milletvekili seçilmiş sayılacağını bildirmesi beklenmeksizin her partinin kazandığı milletvekili sayısı ve milletvekili seçilenlerin ad ve soyadları Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye radyolarıyla ilân olunur; bu ilânda, parti listelerinde kazanan bağımsızların kimler olduğu da belirtilir. 33 nci maddenin (C) fıkrasının II nci bendi gereğince milletvekili seçilenler belli olduktan sonra, bu ilân, bu milletvekillerinin ad ve soyadlarını, mensub oldukları partileri ve parti listelerinden bağımsız olarak seçilenleri gösterecek şekilde tekrarlanır.

33 nci maddenin (C) fıkrasının III nci bendinin uygulanması ve seçim sonuçlarını gösteren tutanakların bütün illerden gönderilmesi üzerine, Yüksek Seçim Kurulu, en kısa zamanda Türkiye radyoları ve Resmî gazete ile ikinci bir bildiri yayınlıyarak, iller itibarıyla, milletvekili seçilenlerin ad ve soyadlarını, seçmen sayısını, oy kullanan seçmen sayısını, seçime katılma oranını, muteber oy puslası sayısını, her partinin ve bağımsız adayların kazandıkları muteber oy puslası sayısını, millî seçim çevresinde her partiye düşen muteber oy sayısını, millî seçim çevresinde kaç milletvekilliğinin hangi partiler arasında bölüşüldüğünü ve sonuç itibarıyla parti listelerinden seçilen bağımsızlar hariç olmak üzere her partinin kazandığı milletvekilliği sayısını ve parti listelerinden seçilenler dâhil olmak üzere bağımsızların sayısını açıklar.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

MADDE 13. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 14. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Cumhuriyet Senatosu
Anayasa ve Adalet Komisyonu
Esas No. : 1/496
Karar No. : 116

31 . 1 . 1965

Yüksek Başkanlığa

Millet Meclisi Genel Kurulunun 22 Ocak 1965 tarihli 44 ncü Birleşiminde öncelik ve ivedilikle görüşülerek işari oy ile kabul edilen, seçimlerle ilgili kanunların bâzı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı Millet Meclisi Başkanlığının 23 Ocak 1965 tarihli ve 10266 -58738 sayılı yazıları ile Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmekle komisyonumuzun 29 Ocak 1965 tarihli Birleşiminde Hükümet adına Adalet Bakanı Sırrı Atalay'ın da iştiraki ile tetkik ve müzakere olundu.

I - Anayasa ve ona çok sıkı surette bağlı olan seçim mevzuatının hazırlanmasında Kurucu Meclislere büyük kıymet ve ehemmiyet izafe olunur. Çünkü, bünyesinde sadece siyasi partiler değil, bütün müesseseleri temsil eden ehliyetli ve tarafsız üyeler vardır. Kurucu Meclisler aslolarak her hangi bir siyasi partinin menfaatini değil, memleket realitelerini nazara alarak, bünyesine en uygun mevzuatı kabul ederek dağılır. Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi de 1961 yılında Anayasamızı ve seçim kanunlarımızı hazırlıyarak (hürriyete, adalete ve fazilete âşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet) etmiş ve yerini Türkiye Büyük Millet Meclisine bırakmıştır. Kurucu Meclis tasarruflarına alâka göstermek her vatandaş için hem hak hem de vazifedir. Hal böyle ve Kurucu Meclis tasarrufu üzerinden henüz üç dört sene geçmemiş iken, bir iktidar partisi ve Hükümetin, ilmî ve sosyolojik tetkik yaptırmadan seçim sathı mailinde alel acele bu emaneti değiştirmeye kıyam etmesi, vatandaş viedanında pek haklı olarak kendi çıkarına ve rakip partiler aleyhine harekete geçtiği kanaatini tevlideder. Bedbinlik yaratır. Bundan da sadece ve sadece demokratik nizam zarar görür.

II - Seçim Kanunu tatbikatında görülen aksaklıkları izale ve her oyu kıymetlendirmek için tasarının hazırlandığı bildirilmekte ise de : Sevk edilen maddeler gerekçeyi kısmen tezkibetmektedir. Yapılan seçimlerden, seçmen kütüklerindeki aksaklık dolayısıyla yüz binlerce vatandaşın oyu kullanmadığı ve teşekkül eden parlâmentoda kuvvetli bir hükümetin kurulmasına imkân bulunmadığı hakikati meydana çıkmıştır. Tek oyu kıymetlendirme iddiasında olan tasarı, yüz binlerin oyunu kullanmasına imkân vermiyen ve bir ıstırap kaynağı olarak vatandaş viedanında yer eden seçmen kütüklerine temas etmemiştir. Bu husus samimiyetin derecesine bir ölçü olarak nazarı dikkati celbettiği gibi, mevzuatımıza sokulmak istenilen 'basit haricikismet sistemi millî bakıyeler şeklinin doğuracağı zayıf parlâmento ve kuvvetsiz hükümet mahzurunu da zerrece nazara almamıştır. Kalkınma çabasında ve reformlar yapma zorunda olan bir devletin her şeyden evvel kuvvetli hükümete ihtiyacı vardır. Meclis diktatoryasına kayma tehlikesi varidolamaz. Çünkü, yeni Anayasa ile egemenlik organlara tevzi olunmuş ve aralarındaki ahengi sağlayacak müesseseler kurulmuştur. Hasreti çekilen huzura kuvvetli hükümet vasıtasıyla ulaşılacağı hakikati bu tasarıda ihmal olunmuş ve tamamen aksi bir yol tutulmuştur.

III - Türkiye'deki nüfus hareketleri bakımından, seçim için en münasip ayların Mayıs sonu, Haziran başı olduğu Kurucu Meclisçe tesbit edilmiş, kısmî Cumhuriyet Senatosu seçimlerinin de bu gerekçe ile Haziran ayında yapılması Türkiye Büyük Millet Meclisince kanunlaştırılmıştır. Yürürlükte olan mevzuata göre milletvekilleri seçiminin Haziran 1965 te yapılması Yüksek Seçim Kurulunca karara bağlanmış ve bu sebeple de ara seçimi yapılmamıştır. Kuvvetli bir hükümete ihtiyaç duyulduğu, memleket şartları itibarı ile takarrür eden tarihle seçime gitmekte iktisadi, siyasi, içtimai faydalar bulunduğu meydandadır. Meclisten bir karar alınması zarureti hiçbir ilmî tetkike dayanmadan topyekûn seçim tarihlerinin değiştirilmesine ve bu işin kanun yolu ile halledilmesine cevaz vermez.

IV - Bugünkü mevzuatımıza göre, genel kongresini yapan ve en az 15 ilde il ve ilçe teşkilâtına altı ay önce tamamlamış bulunan bütün partiler, teşkilâtı olan yerlerde seçime iştirak edebilmektedir. Tasarı, Türkiye Büyük Millet Meclisince grupu olan eski partilere bir imtiyaz tanımakta, teşkilâtları olsun olmasın bütün seçim çevrelerinde seçime girebilmelerini kabul etmektedir. Partî yeni kurulmuş veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde grupu yoksa seçime iştirak edebilmek için 15 ilde altı ay evvel il ve ilçe teşkilâtını tamamlamış olması aranacak, eğer grupu olan bir partî ise hiçbir ilde teşkilâtı tam olmasa dahi 67 vilâyette seçime girebilecektir. Teşkilât bakımından aynı durumda olan eski ve yeni iki parti, gerek seçime girme ve gerekse seçim kurullarına üye vermek bakımından kanun önünde eşit muameleye tabi tutulmamaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde hali hazırda 10 ve daha fazla üyesi bulunan fakat teşkilâtı bulunmayan partilere tanınan bu imtiyazın sebebi çok açık olduğu gibi Anayasanın 12 nci maddesine muhalif bulunduğu da çok açıktır.

V - Yürürlükte bulunan Seçim Kanununa göre, şartları haiz olan partiler, ancak teşkilâtı olan yerlerde seçime girebilmekte ve adaylarını demokratik esaslara uygun olarak seçim çevrelerinde deneme yolu ile tesbit etmekte idiler. Yeni tasarı (teşkilât bulunma) şartını kaldırmış, bütün vilâyetlerde Genel Merkezin aday tâyin edebilme esasını kabul etmiştir. Aynı Hükümet, Meclise sunduğu Siyasi Partiler Kanununda, birkaç bin kişi ile yapılan aday yoklamalarının kifayetsiz olmadığını, adayların bütün partililerin iradesini gösterecek bir önseçimle tesbit edilmesinin lâzım geldiğini müdafaa etmiştir. Bu tasarıda önseçimden ve denemeden birden bire ayrılıp, tâyin sureti ile aday gösterme usulünü kabul etmesi ne ile izah olunabilir? Adayları tâyin olunan, listede değişiklik imkânı tanınmayan seçime demokratik seçim denebilir mi? Şu tutum her satırında demokratik esası müdafaa eden Anayasaya muhalif düşmez mi?

VI - Demokratik nizamda en fazla oy alanın seçilmiş olması esastır. Fakat, daha küçük fikir gruplarının parlâmentolarda temsil edilmelerine imkân verilmek üzere nispi seçim sistemi kabul edilmiştir. Bu sistemin tevlihdettiği adaletsizliği izale için de baraj v. s. gibi tedbirler alınmıştır. Millî Bakıye Sistemi bu tedbirleri tamamen kaldırdığı gibi meselâ, 80 bin oy almasına rağmen bir adayın seçilememesi buna mukabil 1 000 oy almış kimsenin seçilmesi neticesini doğurmaktadır. Bunun meydana getirdiği büyük mahzurlarla da iktifa olunmuyarak, yeni esasa göre seçilmiş sayılması lâzım gelen bir şahsın yerine, parti genel merkezinin gösterdiği şahsın seçilmiş sayılması esasını kabul etmiş, Genel Merkez iradesini, millî iradeye tercih etmiştir. Parti başında olanlara tanınan bu imtiyazın Anayasaya uygunluğu nasıl müdafaa olunabilir?

VII - Demokratik nizamlarda, her seçmenin en kolay şekilde iradesini izhar edebilmesini temin edecek esaslar aranır. Hele bizim Anayasamızda olduğu gibi eşit ve tek dereceli genel oy esasları kabul edilmiş ise kolay yolun bulunması kanuni zaruret olur.

İleri sürülen birleşik liste sistemi, okuma - yazma bilmiyen bir seçmenin kolaylıkla iradesini izhara imkân verecek nitelikte değildir. Tek oyu kıymetlendirmeyi amaç aldığını iddia eden tasarı bu girift sistemle yüzbinlerce oyun heder olmasına zemin hazırlamaktadır. Bahis mevzuu edilen aksaklıkları bertaraf edecek daha kolay usullerin bulunması mümkündür. Okuma - yazma bilmiyenleri oy kullanmaktan mahrum etme neticesini doğuran bu girift sistem Anayasaya muhaliftir.

Yukarıda kısmen tadadedilen sebepler dolayısıyla tasarıнын tümü üzerindeki müzakerelerden sonra maddelere geçilmesi kabul edilmemiş ve tasarıнын tümünün reddi, toplantıya iştirak eden 14 üyeden ikisinin çekinmesi, beşinin muhalif ve başkanın da dâhil olduğu yedi üyenin oyu ile kabul edilmiştir. Komisyon gündeminin mütaakıp konusuna geçildiğinde çekinmiş kalan iki üye oylama muhtevasında yanıldıklarını beyan ile oylamanın tekrarını talebetmiş ve muhalif kalan üyeler de bu talebi desteklemişlerse de Cumhuriyet Senatosu İktüzüğünün 106 nci maddesi esaslarında yapılan oylamada, üyelerden hiçbirinin oylama neticesine ilişkin bir itirazı bulunmadığından ve oylanan bir konunun ikinci bir kere oylama konusu yapılmasına imkân görülmediğinden Başkanlık Divanı bahse konu madde muvacehesinde tekrara imkân bulamamıştır .

VIII - Tasarımmın Millet Meclisindeki müzakere süresi 19 gündür. Anayasamın 92 nei maddesine göre metnin Cumhuriyet Senatosundaki görüşme müddetinin de 19 gün olması ve raporun yazıldığı tarihten itibaren ancak 10 günlük bir zaman kalması dolayısıyla Genel Kurulda öncelik ve ivedilikle görüşülmesi hususunda bir istemde bulunulması da komisyonumuzca kararlaştırılmıştır.

Genel Kurulun tasviplerine sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

	Bu kanunda Sözeü		Bu kanunda Kâtip
Başkan	Kâtip		Hatay
Aydın	Kastamonu		M. Deliveli
O. S. Sarıgöllü	A. N. Tuna		
	Tabii Üye		
Tabii Üye	Kanunun reddine iştirak		Cumhurbaşkanınca S. Ü.
Muhalifim	etmiyorum		Muhalifim
M. Atakla	K. Kaplan		Â. Artus
Ağrı	Bursa		Çanakkale
Muhalifim	Ş. Kayalar		N. Altan
S. Türkmen			
	Konya		
Diyarbakır	Muhalifim		Sivas
Muhalifim	M. Obuz		A. Çekemoğlu
A. Erdoğan			
		Uşak	
	Sivas	Muhalifim	
	R. Öçten	K. Coşkunoğlu	

MUHALEFET ŞERHİ

Seçimlerle ilgili kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısını Millet Meclisi görüşmeleri sonunda kabul edilen metni, Anayasa ve Adalet Komisyonumuzda görüşülmüş 7 komisyon üyesi maddelere geçilmesi ve maddelerin görüşülmesi için kabul oyu vermiş 7 si ise metnin C. Senatosu Genel Kurulunda görüşülmemesini temin için ret oyu vermiştir. Başkan bir usul çıkmazı ve tüzüğe aykırı bir tutumla maddelerin görüşülmesi yolunda iradelerini belli eden üyelerin çekimser sayıldığını ifade ile maddelere geçilmemeyi 5 e karşı 7 oyla ifade etmiştir. Tartışması daima yapılacak usule ait bu konuya işaretten sonra esas mesele hakkındaki görüşümüzü özetliyeceğiz.

1. Hükümet tasarısında seçimlerle ilgili kanunların bazılarının değiştirilmesine ait gerekçe Millet Meclisi Geçici Komisyonu gerekçesi ve Millet Meclisince kabul olunan metin, memleket gerçeklerine, temsil prensiplerine mutlak mânada uygun, âdil ve objektif hükümlerdir. Seçimlerle ilgili kanunların, seçimlere yaklaşılacak bir zamanda değiştirilmesi çeşitli söylentilere yol açar iddiası mevcuttur. Komisyonun Başkan tarafı ekseriyeti bu görüşü paylaşmıştır. Pöyle bir kaide, prensip ve gelenek yoktur. Biz de umumiyetle seçim kanunları seçime yaklaşılacak zamanda yapılmıştır. Bu davranışın sosyal faydaları da vardır. Yeter ki, seçime yakın bir tarihte seçme ve seçilmeye engeller çıkararak maksatlı teşebbüsler olmasın. Getirilen hükümler, adaleti, eşitliği ve haklılığı temin eden hükümlerdir.

2. Anayasamın 69 neu maddesi seçimlerin 4 yılda bir yapılacağını ve bu müddetten önce seçimin yenilenmesine ancak Meclisin karar verebileceğini kesin olarak tesbit etmiştir. Halbuki 306 sa-

yılı Milletvekilleri Seçim Kanununun 5 nci maddesinin birinci fıkrası, seçimlerin dönem sonunu Haziran ayının ikinci haftasında yapılacağını hüküm altına almıştır.

1961 yılı Ekim ayında yapılan seçimler 4 yıllık dönemi 1965 yılı Ekim ayının ikinci Pazarı olabilir. Bundan önceki tarih, Anayasanın 69 ncu maddesine aykırıdır. Çünkü 1965 yılının Haziran ayı 4 yıldan en az 4 ay noksan bir zamandır. Bu sebeple Anayasanın 69 ncu maddesi ile Seçim Kanununun söz konusu edilen maddesi arasındaki tezaadın giderilmesi tamamen objektif ve Anayasaya uygun bir tutumdur. Tasarının bu haklı ve objektif hükmünü Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu Başkan tarafı ekseriyetinin Anayasanın bu konudaki hükümlerini görmezlikten gelerek, ve tasarı gerekçesini ve Millet Meclisinin bu yoldaki kabulüne değinmeden reddetmesi her türlü hukukî mesnetten mahrumiyetin ifadesi bir davranıştır.

3. Nispi temsilin gayesi ve hedefi, seçmen oylarının çoğunlu değil, hepsinin yani belli başlı meşru siyasi temayül ve kanaatlerin temsil edilmesi ve hesaba katılması inanına dayanır. Nispi temsilin başheca vasfı meşru ve haklı siyasi temayül ve kanaatlerin yasama organlarında temsili ve vatandaş oylarının mümkünse tamamının değerlendirilmesidir. Dikon sisteminde yüzbinleri aşan oyun hesabedilemediği ve bu hesabedilemeyen oyun, değerlendirilemeyen oyun, kuvvetli listelere verildiği ve sistemin bu işle işi sebebiyle meşru siyasi temayül ve kanaatlerin yasama organlarında temsil edilemediğidir. Tesbit edilen bu kusur ve haksızlık sebebiyledir ki, nispi seçimin daha âdil ve temsili daha objektif temin edilecek şekli aranmıştır. Tatbikatta en çok itibar gören ve en âdil sistem olarak tatbik edilen seçim basit harici kısmeti şekli tercih edilmiştir. Hükümet tasarısının bir merhale olarak ulaştığı bu sistemin açık milletvekillikleri ve bakiye oy meselesi için, millî bakiye oy şekli memleketimiz gerçeklerine en uygun şekil olarak tesbit edilmiştir. Seçmen oylarının değerlendirilmesi imkânını ve temayülleri temsil imkânını veren bu sistemin 80 bin oy alan bir adayın seçilmemesi 1 000 oy alanın seçilmesi gibi çok garip bir iddianın Komisyon Başkan tarafı ekseriyet görüşü olarak raporda yer alması meselenin ne derece tetkik ve tahlil edilmeden peşin ve mesuetsiz fikirlerin tesirinde olduğunu açıkça göstermektedir. Basit seçim harici kısmet usulü nispi temsilin en çok uygulanan ve âdil şeklidir. Varyantlarında memleket şartları icabı çeşitli farklar vardır. Memleketimizin şartlarına uygun, bütün meşru temayül ve kanaatleri temsil ettirecek bütün oyları değerlendirebilecek, verilmiş oyların hakiki ölçüsü üstünde haksız sandalya iktisaplarını önleyecek, memleket kaderinde nâzım rol oynayacak siyasi partilerin hizmet imkânlarını temin edecek bir sistem olarak getirilen usulün tamamen subjektif iddialarla maddelerin görüşülmesinin önlenmesini yerinde görmüyoruz.

4. Seçimlere katılan siyasi partilerin bâzı usul ve şekillere tâbi olması, bu usul ve şekillerin çok bağlayıcı ve imkânsızlık şekline getirilmesini gelişen demokratik hayatımız yönünden mahzurlu görüyor ve hiçbir kayıt ve usule bağlı olmadan kuruluş şekil ve zamanı olmadan siyasi parti teşekküllerinin derhal seçimlere katılmasının da mahzurları aşikârdır. Bu sebeple orta ve mantıkî bir sistem temin eden Millet Meclisi değiştirilmiş metin şeklini münasip görüyoruz. Bu görüşte, bir taraftan imtiyaz bir taraftan haksızlık gibi tezat halindeki vâkı itiraz ve iddialar yersizdir.

5. Oy listelerinin birleşik olarak tanzimi, kolaylığı, iktisadiliği sağlayacağından çok oy kâğıtları tevzi ve bunların emniyeti, oyun tesir ve telkinden masun kullanılışı yönünden büyük faydalar temin edecektir. Okuma yazma bilmiyenlerin irade isharında güçlük çekmesi iddiası aynı şiddet ve surette parti listesi oy kâğıtları için de vârittir. Birleşik oy listeleri şekli, çeşitli dedikoduları ve haksız mücadeleleri bertaraf edecektir.

6. Tercih oyu işleyiş güçlüğü ve getirdiği mahzurlar yüzünden kaldırılmıştır.

7. Hükümet tasarısında yer alan ve Millet Meclisi Genel Kurulunda değişik ve ilâvelerle yeni bir metin haline gelen yukarıda özetlediğimiz hususları komisyonun başkan tarafı ekseriyeti maddelere geçmesini önlemiş ve fakat gerekçesinde ise prensipler yerine maddeleri tahlil etmiştir. Komisyon başkan tarafı ekseriyeti görüşülmesine komisyonunda istemediği maddeleri gerekçesinde teker teker tahlil etmiştir.

8. Yukarıda arz ve izahına çalıştığımız hususlar Seçim kanunlarında yapılacak değişikliklerin, demokratik hayatımız için yapıcı ve ileri muhkem unsurlar olarak ortadadır. Millet Meclisi Genel Kurulunun salt çoğunluğunun maddeler üzerinde günlerce devam eden emeği ve salt çoğunluğunun görüşü vardır. Anayasa ve Adalet Komisyonumuzun, Başkan tarafı ekseriyeti, maddelerin görüşülmesini öngören üye sayı farkı olmıyan kararının her türlü hukukî mesnetten mahrumiyeti sebebiyle reddini tasarı ile ilgili Millet Meclisi maddeler metninin görüşülmesini saygı ile arz ederiz.

Uşak
Kâmil Çoşkunoğlu

Ağrı
Salih Türkmen

Konya
Muammer Obuz

Diyarbakır
Azmi Erdoğan

C. Bşk. S. Ü.
Âmil Artus

